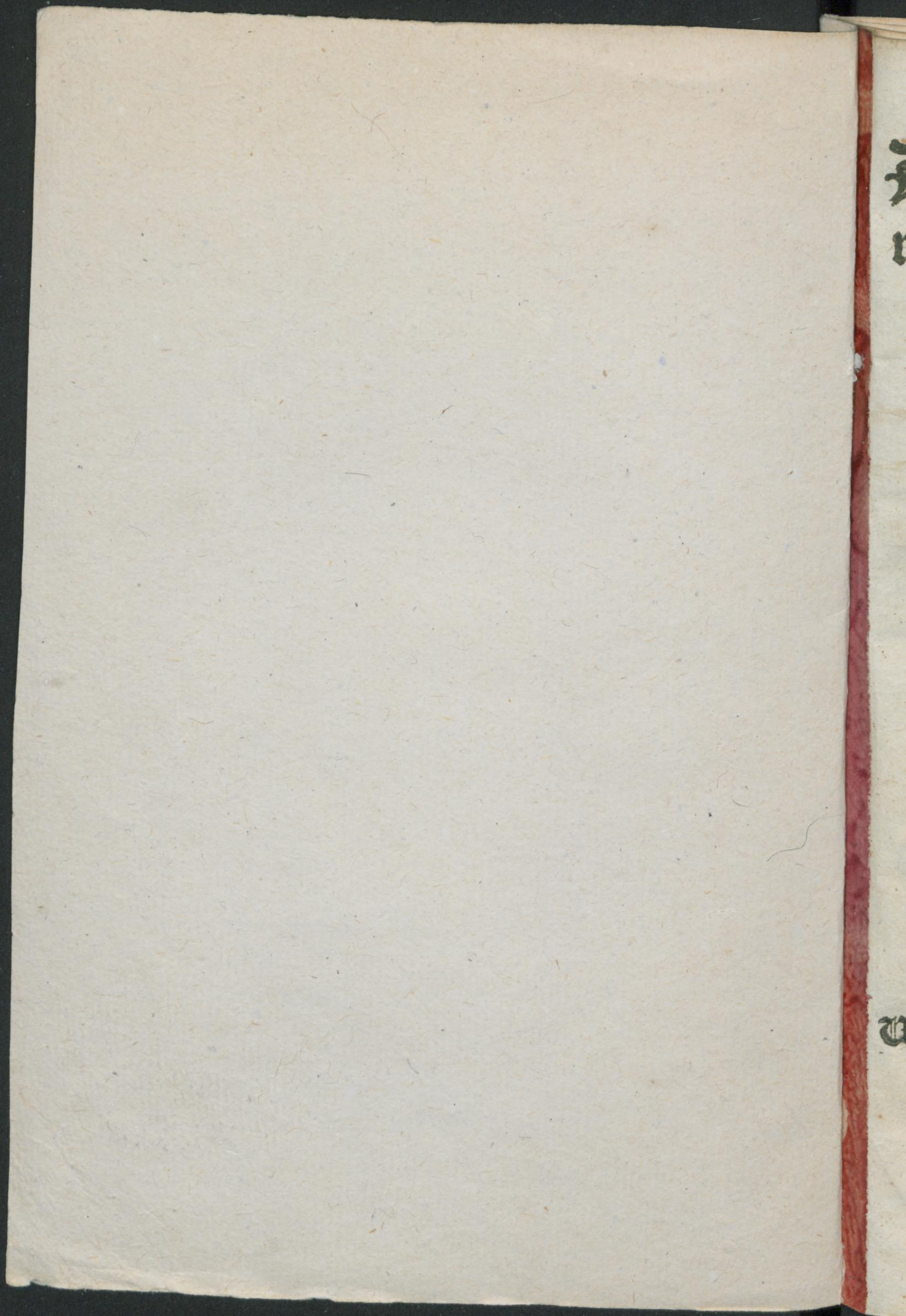

REDENEN Die de Coninc van Vranckrijck den Ghedeputeerden vanden Parlemente heeft voorghehouden op den xvj. Februarij 1599.

Wt de Françoysche in onse Nederlantsche Tale overgheset.

TOT AMSTELREDAM,
Voor Harmen Alderſz. Boecvercooper / woonende op de Middeldam in Ruytenburch.

Redenen die de Coninck van Vranckrijck den Ghedeputeerden vanden Parlemente heeft voorgehouden op den 16. Februari/ 1599.

ICk hebbe ontfanghen de Supplicatien ende Remonstrantien/ van mijnen Hove van Parlemente/ zo wel mondelinghe/ als by gheschrifte/ die my aengedient zijn door mijn Heere den President Seguier. Ick sal altijt goetwillichlijck eñ in dancke ontfangen de Remonstrantien/ die ghy aen my doen sult/ als vande ghene die tot mijnen dienste gheneycht zijn/ oft gheneycht behooren te wesen. Uwe leste vertooninghe hebbe ick mijnen Rade laten sien/ ende hebbe doen herstellen mijn Edict/ oft veel liever het Edict vande overleden Coninck in veel Articulen/ soo wel op tghene ghy my vertoont hebt/ als opt advijs van mijnen Rade. Ick wil ghelooven dat sommighe onder u lieden insicht hebben ghenomen op de Religie: maer de Catholijcke Religie kan niet onderhouden worden dan door vrede/ ende de vrede vanden state deses Coninckrijcx/ is de vrede vande Kercke. Hebt ghy dan vrede lief/ so hebt ghy my oock lief. Dat moet ghy bewijsen/ het ghene ghy niet ghedaen hebt/ twijfelende van my. Want ghy doet/ dat oock vreemde mijne vyanden niet hebben willen doen: en ist niet wat schoons? Alle Princen vande Christenheyt houden my voor den oudtsten sone van de Kercke/ voor den aller Christelijcksten Coninck: den Paus hout my voor Catholijcke/ ende ghy die mijn Parlement zijt/ wilt my doen geraken in mistrouwen by mijne Ondersaten/ ende wilt datse twijfelen van mijn ghelooue. Ick ben Catholijc/ Catholijcken Coninck/ Roomsch Catholijc/ niet Catholijck Jesuitisch. Ick kenne de Catholijcksche Jesuiten. Ick en ben niet vant ghevoelen ende sinne van sodanighen volcke/ oft haers ghelijcken die moordenaers van Coningen maken/ ende en betrout ghy niet de woorden die ghy van my hebt ghehadt? Den Paus ende den Coninck van Spaengien hebben mijnen woorde ghelooue ghegeven/ ende ghy wilt daer op geen betrouwen hebben? Mijne meyninge ende voornemen is te behouden den state deses Coninckrijcx/ die ic verkreghen hebbe/ Dit kan ick anders niet doen/ dan door vrede. Ick wete wel dat mijn Coninckrijck niet kan in behoudenisse blijven/ dan door de onderhoudinghe vande Catholijcke Religie/ maer noch Religie/ noch staet kan behouden wesen/ dan door mijne persoone. Ende daerentusschen nochtans zijnder Gheesten dwaeslijck verleyt door superstitien van arme Gheestelijcke persoonen in ontallicke saken/ die men seght te wesen/ eñ nochtans niet en zijn: soo verre oock datter een by my ghecomen is/ vraghende oft men twee Kercken te Parijs maken soude/ d'eene van Catholijcken/ d'andere van Hughenoten. Haer advijs en neme ick niet qualijck/ ende indien men my eenighe gheve dat goet is/ soo ghelooue ickt: Maer men moet maken op te houden de valsche gheruchten ende sprake: men moet geen onderscheyt meer maken van Catholijcken ende Hughenoten/ maer sy moeten alle goede Fransoysen wesen/ ende moeten oock de Catholijcken bekeeren de Hughenoten/

nooten/dooꝛ exempel van goet leven. Maer men moet gheen ooꝛſake gheven tot de quade gheruchten/ die dooꝛs geheel Coninckrijck verſtropt woꝛden/ waer van ghy de ſchult hebt. Want by ghebꝛeke dat ghy niet terſtont hebt bewillicht in het Edict/ ſeght men in verſcheydē plaetſen/ dat het zy het Edict van Januari/ eñ dat het zy een couleur van Godſalicheyt der Jeſuiten/ die wtghemaeckt hebben den moo ꝛdenaer/ die dooꝛ raet vande Jeſuiters van Lotheringhen onlancx ghecomen is om my om te bꝛenghen. Ghy ſult de ooꝛſake zijn van mijne doot/ indien ghy my niet gehooꝛſaem en zijt. Want deſe Catholijcke Jeſuiters ſullen maken ghelooven/ dat in mijn Edict ſtaen ſulcke dinghen/ die daer niet in en zijn. Jck wete wel dat de Catholijcke het meeſte ghetal maken in deſen ſtate/ maer ſy zijn niet/ ende connen niet zijn/ dan alleen dooꝛ my. Jc hebbe een vooꝛnemen van langhen tyde/ ende begheere t'ſelve te volghen / twelck is de Kercke te refoꝛmeren. Dat can ick niet doen/ ſonder vꝛede. Het is niet moghelijck de Hughenoten te bekeeren met ghi welt. Jck ben Coninck als Herder/ die niet en wil ſtoꝛten het bloet van mijne Schapen/ maer die ſelve te vergaderen dooꝛ ſoetheyt ende goedertierenheyt eens Coninck/ ende niet dooꝛ cracht eens Tyꝛannes. Jc wille maken dat de Gheeſtelijcke van goet leven zijn: Tot welcken eynde ick oock ſommighe benefitien hebbe verleent aen ettelijcke mijne dienaers/ op datſe haer kinderen opbꝛenghen moghen/ ende bequaem maken tot bedieningen vande Kercke. Ghy verhindert mijn vooꝛnemen dooꝛ de beroerten/ die ghy onderhoudet in't Coninckrijck met uwe ſtijſſinnicheyt.

Jc hadde alleen den ſpꝛonc/ om beroerte te maken onder die vande Religie/ doē ick my weder begaf te Tours met den overleden Coninck/ niemant wiſte meer wat wech te nemen om hen te beroeren. Dooꝛ uwe weygheringhe hebt ghy de Hughenoten ooꝛſake ghegheven om ooꝛlof te begheeren van haer te mogen vergaderen. Jndien ghy de Hugenoten gelt gaeft/ ſoudet ghy niet ſo veel vooꝛ hen doen als ghy ghedaen hebt. Als men Edicten was maeckende teghen die vande Religie/ doen ick by hen was/ ſpꝛong ick op/ ende maeckte capꝛeolen/ ſeggende/ God zy ghepꝛeſen/ want coꝛteling ſullen wy vier duyſent ſterck zijn/ ende coꝛteling ſes duyſent: het welcke ten eynde oock alſoo gheſchiede. Want de ghene daer van gheen hope was ghewieeſt/ werden ghedwonghen om haer te vereenighen met ons. Het is ontrent vijfentwintich jaren gheleden/ dat ick Overſte ben gheweeſt van die vande Religie. Jck wete wie dat ooꝛloghe ende wie dat vꝛede ſochte. Jck kenne die ghene die ooꝛloochden vooꝛ de Catholijcke Religie: wete ooc wie tſelfde deden om haer eygen eergiericheyt/ wie dat uyt partijſchap/ wie dat alleen maer begeerden te plonderen eñ roouen/ onder die vande Religie. Daer zijn gheweeſt van alle ſooꝛten. Even ſoo wel oock onder de Catholijcken. Jck hebbe groote moeyte ghehadt om te maken de Hugenoten ghehooꝛſaem te zijn/ daer over den overleden Coninck veel te lijden heeft ghehadt in ſynen ſtate. Jck hebbe altijt vꝛede begheert. Jck ben altijt goet Patriot gheweeſt/ waer van mijn Heere de Bellieure goet ghetuyghe is. Als ick pays begheerde/ ende met my mijn Heere de la Noue ende andere/ Blacon ende ſyns ghelijcke die ooꝛloge ſochten/ noe mden ons de ſtomme honden. Jck moet u wat vertellen van twee perſonen van Religie/ die by my te Rouan quamen. Haren naeme wil ick ſwijghen in

deſe

dese vergaderinghe. Een van dese twee maeckte voor my een groot verhael opt stuck vande Religie/ende oock opt ghene hy seyde alles verlaten te hebben om zyne conscientie vry te houden/ ende dat hy liever wilde de werelt verlaten/ dan syne ziele quetsen. Nae dat hy al ghesept hadde dat hy wilde/ begonne ick te seggen: Myne Heeren gelooft daer niet van. Waerouer hy hem tot my weder keerende/ seyde/ Heer Coninc/ Waerom? Ick antwoorde hem/ dat hy de ghene was daer van ick dachte te spreken/ eñ datmen niet moeste ghelooven t'ghene hy seyde/ om dat so dickmaels als eenighe Edicten wtghegaen waren tegen die vande Religie/ hy ter Missen ghegaen hadde/ende wanneer't niet met eene genoech was/so pleecht hy twee te hooren. Belanghende den andere/ die my diergelycke verhael wilde maecken vande Religie ende vande conscientie; ick seyde hem: Ghy weet wel dat ghy zyt een roover/een dief/ ja een verrader/al zyt ghy van mynen Rade: ick sal v wech jaghen.

Syne Majesteyt dese woordẽ sprekende/leyde de hant op den arm vande Cancellier. Ghy en kent niet het quaet van myn Coninckryc/niet meer dan het goet/ so wel altyt niet als ick. Ick kenne alle sieckten/die daer zyn/ende mach sonder beroemen segghen/ dat ickse beter kenne dan alle Coninghen die voor my gheweest zyn. Ick wete ooc de remedien daer toe dienende: Want de plaetsen daer ick geweest ben/ hebbense my geleert. Het welcke ic niet so wel hadde connen weten sonder de ervarentheydt die ick daer van ghehadt hebbe. Ick hebbe begheert twee houwelycken te maken/ d'eene van myne Suster: dat hebbe ick gemaeckt: d'ander van Vranckryc met de pays. Dit leste heeft niet connen wesen/ dan alleen door pays/ ende gheen vaste pays salder zyn/ alvoren dat in myn Edict bewillicht zy. De weygheringhe die ghedaen is by myne andere Parlementen om te bewillighen de Declaratie van't Jaer 1594. is oorsake gheweest dat de Hughenoten meer gheeyscht hebben te Chastelleraut/ danse opt te voren ghedaen hadden. De voornaemste van henlieden die daer waren/ ende diet welvaren sochten/ begeerden op my datter Raetsheeren souden zyn int Parlement. Maer de meeste stemmen vande oproerighe ende muytmakers droeghent wech/ghelyc gheschiet in uwe vergaderinge/als door't meeste getal de beste opinie overstemt wort. Myne Officieren vande Justicie zyn myn rechten arm. Nochtans sal ic ooc wel behouden den state des Rijcx/ wesende maer slincks. Het is waer ick sal moeyte hebben/ maer niettemin/ ick sal hem beter bewaren dan ghy uwen staet. Ende indien ic een sone hebbe/ick ben versekert dat hy Coninck zyn sal/ maer onder u lieden/die daer zyn Presidenten/Raetsheerẽ ende andere Officieren in myn Parlement/ zyn niet versekert dat haer kinderen nae haer tselve zyn sullen. Als ic de verclaringe dede int regard vande Officieren int jaer 94. hadde ic u liedẽ belooft/ dat ic geen Raetsheerẽ noch andere Officieren soude stellẽ in myn Parlement/ dan alleen Catholycken. De weygeringe van te bewilligẽ in dese verclaringe te Bourdeaux eñ elders/ heeft veroorsaect te begeeren datter Raetsheeren vande Religie souden zyn in Parlementẽ. Het welcke ic hen toegelatẽ hebbe om de nootwendicheyt vã myne sake. Ic dachte door middel van verdruckinge/dat ic het quaet soude mogen remedieren/t'welc in myn Coninckryc quam door ongebonden ende ongebreydelt getal van Officierẽ. Den noot die de wet van de tyt is/maect dat ic nu

dit/

dit/ ende dan wat anders segghe.

Jck wil niet meer persoonen setten int Parlement/ dan in sulcken ghetal als begrepen is in mijn Edict/ overmidts mijne saken tot sulcx my aenwijsen. Jck wil oock gheen generale Luytenanten/ noch yemant van mijn generale Procureurs stellen over de steden/ in welcke weynige Catholijcken zijn. T'gene ic u segge ghescheit daerom/ dat het welvaren van mijne saken sulcx vereyscht. Jc wil Catholijcke Officiers stellen inde steden die de Hughenoten hebben: Ende voor een exempel: Jck hebbe begonnen te Nismes/ alwaer ic ghestelt hebbe een Viguier/ wesende Catholijck/ niet teghenstaende dat die vande ghepretendeerde Ghereformeerde Religie vijfthiē hondert Croonen meer aenbodē dan de Catholijcke: Waer van M. H. den Conestable goede ghetuyghe is. Seght den ghenen die zijn van mijn Parlement/ ende niet tot mijn Parlement int generael/ maer elck een in syn oore/ t'ghene ick u nu segge van mijn voornemen/ nopende t'ghetal vande Raetsheeren. Jck hebbe lief mijn Parlement van Parijs boven alle andere. Want het is niet met ghelt verdorven/ maer int meestedeel vande andere wordt de Justitie vercocht/ ende die twee hondert Croonen gheeft/ wint het vanden ghenen die min gheeft. Jck wete het wel. T'andere tijden hebbe ick gheholpen om de buersen te stofferen: Want tselue diende tot mijne particuliere aenslaghen. Nu dewijle ic soo goet ghevoelen van u hebbe/ bewillicht in mijn Edict. Jck hebbe u te verwittigen dat uwe wtstellingen hebben oorsake gegeven tot vreemde beroerten/ want men heeft der ven processen maken teghen t Edict te Tours/ te Mans/ ende andersins/ om de Rechters in te blasen het Edict te rugghe te houden. Dat is niet ghescheit dan alleen door quade tsamenspannighe. Belet dat sulcke dinghen niet meer gebeuren. Jck hebt mijne dienaers gesept/ ten eynde sy daer in hen ghedraghen na behooren ende haren laste/ het staet niet te lijden datmen my in haer soeck te brenghen/ om dat ick geaccordeert hebbe die vande Religie/ want het is wel mijn Edict/ maer inder daet selve ist anders niet dan het Edict vanden overledē Coninc/ dat ghy ghesien hebt/ ende daerinne ghy viermael hebt verwillicht/ maeckter nu een eynde af na mijnen wille.

Als dese propoosten also vanden Coninc ghehouden waren/ wiert syne Mt. gebeden van mijn Heere den Cancellier ende mijn Heere de Bellieure/ te willen doen verstaen dese Gedeputeerden vant Parlement t'ghene syne Mt. bevolen hadde/ aengaende tstuck dat te Clermont in Auvergne was gebeurt: aldaer hy hadde gesonden mijn Heere den Raetsheere Myron/ om de Justitie te bedienen in plaetse vande afgesette Officieren: waerop mijn Heere den Procureur Generael beginnende te spreken om henlieden te ontschuldighen/ syn Majesteyt antwoorde: het zijn uwe lantslieden/ het is u niet behoorlijck daer van te spreken. Opt welcke den voorschreven Heer Procureur antwoordende/ dat die van Clermont syne getrouwe dienaers waren gheweest/ seyde den Coninck: dat het niet ghenoech was zijn leven lanck wel ghedient te hebben/ indien men daer na zynen Coninck ombrocht oft dede ombrenghen. Want die sulcx dede/ waer niet min schuldich dan die ghene die syn leven lanck vyant waer gheweest.

FINIS.

